na import żywności pochodzącej z krajów UE. Stopniowe zwiększanie udziału rynków pozaeuropejskich kontynuowane było w eksporcie towarów sklasyfikowanych jako pozostałe maszyny i urządzenia oraz metale (tabela 1).

Struktura polskiego eksportu do krajów pozaeuropejskich odzwierciedla znaczenie gospodarek w światowym handlu (wykres 7). Najważniejszymi rynkami były: gospodarki Azji, których udział w ostatnich latach zwiększał się najszybciej, oraz kraje Ameryki Północnej. Dla produktów rolnictwa relatywnie duże znaczenie mają także kraje Afryki (w wyniku wzrostu eksportu w 2015 r.), a dla wyrobów z papieru i wyrobów elektronicznych – kraje Bliskiego Wschodu (tabela 2).

Wydaje się, że obecnie różnice w strukturze geograficznej eksportu bardziej niż w strukturze towarowej odzwierciedlają miejsce poszczególnych gospodarek w hierarchii międzynarodowych łańcuchów wartości dodanej.

Coraz częściej udział rynków ponadregionalnych w eksporcie brany jest także pod uwagę jako jeden z mierników strukturalnej konkurencyjności. Uważa się, że im większa część eksportu znajduje popyt na rynkach poza regionem (w przypadku krajów Europy na rynkach pozaeuropejskich), tym eksport ten jest bardziej konkurencyjny. Wysoka koncentracja eksportu krajów EŚW na rynkach europejskich (ponad 90%) sugeruje, że ich eksport jest stosunkowo mało konkurencyjny. Zjawisko to dotyczy zwłaszcza produktów korporacji międzynarodowych. Wskazuje też, że zdolność do dywersyfikacji rynków eksportowych w EŚW w porównaniu z innymi krajami UE jest niska.

---

* Autor jest pracownikiem Instytutu Ekonomicznego Narodowego Banku Polskiego w Warszawie. E-mail: wojciech.mroczek@nbp.pl. Opinie wyrażone w artykule są osobistymi opiniami autora.

1 Według Eurostatu pod pojęciem Europa rozumie się 48 krajów i terytoriów; oprócz 28 krajów UE są to następujące kraje: Albania, Andora, Białoruś, Bośnia i Hercegowina, Czarnogóra, Gibraltar, Islandia, Kosowo, Liechtenstein, Macedonia, Mołdawia, Norwegia, Rosja, San Marino, Serbia, Szwajcaria, Turcja, Ukraina, Watykan i Wyspy Owcze (por. Unit G4, International Transactions, *Geonomenclature*, Eurostat 2010 ze zm.).

2 Udział Europy w światowym eksporcie jednak stopniowo maleje. Systematycznie zwiększa się natomiast znaczenie w światowym eksporcie krajów azjatyckich (w 2014 r. przypadało na nie 32% światowego eksportu).

3 OECD, *Measuring Globalisation OECD Handbook on Economic Globalisation Indicators* (Podręcznik wskaźników globalizacji ekonomicznej), 2005, s. 241.

4 Tylko w Azji i Ameryce Północnej handel wewnątrzregionalny stanowił niewiele ponad 50% eksportu w 2014 r. (*International Trade Statistics 2015*, WTO 2015).

5 Wartość eksportu ogółem została pomniejszona o wartość eksportu statków (SITC 792, HS 89, PKWiU 301), ponieważ w niektórych krajach, w tym w Polsce, handel statkami realizowany jest głównie w ramach usług remontowych, a kierunek eksportu związany jest z rejestracją statku, a nie siedzibą armatora.

■

ABC UNII EUROPEJSKIEJ

ROZSZERZENIE POROZUMIENIA W SPRAWIE HANDLU TOWARAMI TECHNOLOGII INFORMATYCZNYCH

*Ewa Kaliszuk**

W dniu 16 grudnia 2015 r. na 10. konferencji ministerialnej Światowej Organizacji Handlu (WTO) w Nairobi została przyjęta przez ministrów z krajów uczestniczących deklaracja w sprawie rozszerzenia Porozumienia w sprawie technologii informatycznych (*Information Technology Agreement),* tzw. ITA 2. Do deklaracji dołączono listy koncesyjne zawierające zobowiązania uczestników w zakresie znoszenia ceł. Celem rozszerzenia ITA jest zniesienie ceł na towary informatyczne, które nie znalazły się w pierwotnej ITA. Porozumienie ITA 2 zawarło 24 uczestników negocjacji (53 członków WTO) – tabela 1. Jest to więc porozumienie fakultatywne, które łatwiej zawrzeć niż porozumienie wielostronne (multilateralne) wiążące wszystkich (163) członków tej organizacji. Chociaż porozumienie ITA ma charakter plurateralny, z bezcłowego dostępu do rynku sygnatariuszy ITA 2 skorzystają wszyscy członkowie WTO[1].

Porozumienie w sprawie handlu towarami technologii informatycznych

Porozumienie w sprawie handlu towarami technologii informatycznych, w formie deklaracji ministerialnej, zostało zawarte przez 29 uczestników, w tym 15 państw członkowskich Wspólnoty Europejskiej, w grudniu 1996 r. na konferencji ministerialnej w Singapurze[2]. W kolejnych latach liczba uczestników wzrosła do 82; reprezentują oni około 97% światowego handlu towarami ITA. Porozumienie ITA weszło w życie w Unii Europejskiej w 1997 roku[3]. Polska została przyjęta do Porozumienia po złożeniu listy koncesyjnej w maju 1997 roku[4].

Kraje przystępujące do Porozumienia zobowiązały się do redukcji stawek celnych na towary nim objęte zgodnie ze złożonymi harmonogramami i zasadą kraju najbardziej uprzywilejowanego w odniesieniu do objętych umową pro-

Tabela 1

Wykaz krajów, które podpisały deklarację ministerialną w Nairobi o rozszerzeniu ITA

Lp.	Kraj	Lp.	Kraj
1	Albania	13	Korea Płd.
2	Australia	14	Kostaryka
3	Chiny	15	Malezja
4	Czarnogóra	16	Mauritius
5	Filipiny	17	Norwegia
6	Gwatemala	18	Nowa Zelandia
7	Hongkong	19	Singapur
8	Islandia	20	Stany Zjednoczone
9	Izrael	21	Szwajcaria
10	Japonia	22	Tajlandia
11	Kanada	23	Tajwan
12	Kolumbia	24	Unia Europejska

Źródło: Ministerial Declaration on the Expansion of Trade in Information Technology Products, Nairobi, 16 December 2015.

duktów informatycznych. ITA obejmuje około 200 pozycji taryfowych, w tym komputery, telefony, a także części i urządzenia do produkcji sprzętu informatycznego.

Liberalizacja ceł była przeprowadzona w czterech równych ratach w następujących terminach: od 1 lipca 1997 r., od 1 stycznia 1998 r., od 1 stycznia 1999 r. i od 1 stycznia 2000 r. (kraje rozwijające się uzyskały dłuższe terminy). W 1997 r. uczestnicy Porozumienia ITA rozpoczęli dalsze rozmowy w sprawie poszerzenia jego zakresu towarowego o kolejne produkty. Podstawą był pkt 3 załącznika do porozumienia stanowiący, że uczestnicy „spotykają się okresowo pod auspicjami Rady Handlu Towarami dla dokonania przeglądu objęcia koncesjami produktów wymienionych w załącznikach, w celu uzgodnienia w drodze konsensusu, czy, w świetle postępu technicznego, doświadczeń we wprowadzaniu koncesji celnych lub zmian w nomenklaturze HS załączniki powinny być modyfikowane w celu objęcia nimi dodatkowych produktów oraz by konsultować się w sprawach barier pozataryfowych w handlu produktami technologii informacyjnej...".

Proces liberalizacji ceł na towary objęte ITA 2 miał rozpocząć się 1 stycznia 1999 roku i zakończyć 1 stycznia 2002 roku. Przedmiotem rozmów w Genewie były m.in. kwestie wynikające z różnic klasyfikacyjnych towarów objętych deklaracją Porozumienia ITA 2. Uczestnicy rozmów, dbający głównie o ochronę swoich rynków, nie byli w stanie osiągnąć porozumienia. W rezultacie w listopadzie 2013 roku negocjacje zostały zawieszone[5]. Jedną ze spornych kwestii była rozszerzona funkcjonalność niektórych wyrobów, takich jak np. przystawki STB, drukarki wielofunkcyjne, płasko ekranowe monitory do komputerów i dekodery telewizyjne z możliwością podłączenia do Internetu. Unia Europejska uważała, że nie są one objęte ITA i pobierała od ich przywozu opłaty celne. W efekcie skargi wniesionej w 2008 roku przez Stany Zjednoczone, Japonię i Tajwan (nieprzestrzeganie zobowiązań z listy koncesji) w 2011 roku Światowa Organizacja Handlu nakazała Unii zniesienie opłat[6].

Negocjacje jednak wznowiono i 24 lipca 2015 r. uzgodniono tekst deklaracji dotyczącej rozwoju handlu produktami technologii informacyjnej, której celem jest związanie i wyeliminowanie ceł na dodatkowych 201 produktów informatycznych. Wśród nich znajdują się: półprzewodniki nowej generacji, systemy nawigacji GPS, produkty medyczne obejmujące aparaturę diagnostyczną wykorzystującą rezonans magnetyczny, obrabiarki stosowane do produkcji obwodów drukowanych, satelity telekomunikacyjne i ekrany dotykowe. Wartość rocznego handlu 201 produktami szacowana jest na ponad 1,3 bln USD rocznie (około 10% całego światowego handlu). Po zawarciu porozumienia uczestnicy musieli przedstawić listy koncesyjne zawierające zobowiązania znoszenia ceł dla wszystkich produktów w okresie maksymalnie siedmiu lat. Zgodnie z harmonogramem redukcji ceł, pierwsze obniżki stawek celnych nastąpią 1 lipca 2016 r. (obejmą ponad 65% linii taryfowych i 88% wartości importu tych towarów), dwie następne nie później niż 1 lipca 2017 roku i 2018 roku. Całkowite zniesienie ceł na te towary nastąpi 1 lipca 2019 roku (obejmie 88,8% linii taryfowych i 95,4% wartości importu)[7] (wykres 1). Jedynie w przypadku towarów wrażliwych i w wyjątkowych przypadkach proces liberalizacji potrwa odpowiednio pięć i siedem lat.

Wdrożenie Porozumienia ITA 2 w Unii Europejskiej

W dniu 17 czerwca 2016 r. Rada UE przyjęła decyzję w sprawie zawarcia, w imieniu Unii Europejskiej, umowy w formie deklaracji w sprawie rozwoju handlu produktami technologii informacyjnej (ITA)[8]. W czerwcu 2016 r. umowa zyskała także akceptację Parlamentu Europejskiego[9].

Komisja Europejska przed rozpoczęciem negocjacji przeprowadziła ankietę wśród małych i średnich przedsiębiorstw poświęconą rozszerzeniu zakresu towarowego ITA. Większość przedsiębiorstw odpowiedziała, że zniesienie ceł na towary technik informatycznych i telekomunikacyjnych znajdujące się w wykazie obniżyłoby ceny importowanych towarów, przyczyniając się tym samym do zwiększenia rentowności lub podniesienie konkurencyjności przedsiębiorstwa na rynku UE. Niektóre przedsiębiorstwa odpowiedziały również, że będą bardziej konkurencyjne na rynkach eksportowych, inne uznały jednak, że niższe ceny importowe na produkty podobne do tych, które same produkują, zaostrzą konkurencję krajową[10].

Komisja zamówiła także ocenę skutków ekonomicznych Porozumienia ITA 2 u ekspertów zewnętrznych (*Copenhagen Economists*)[11]. Ocenili oni handlowe i gospodarcze skutki poszerzenia zakresu produktów objętych ITA, opierając się na wykazie produktów zaproponowanych przez Komisję. Oszacowana wartość zmian w unijnych przepływach handlowych (dodatkowy eksport o wartości 55 mld euro i import o wartości 40 mld euro w skali roku) była znacznie niższa niż ostateczny wynik. Na podstawie tych danych konsultanci

Wykres 1

Przewidywany udział pozycji taryfowych i przywozu bezcłowego 24 uczestników ITA 2

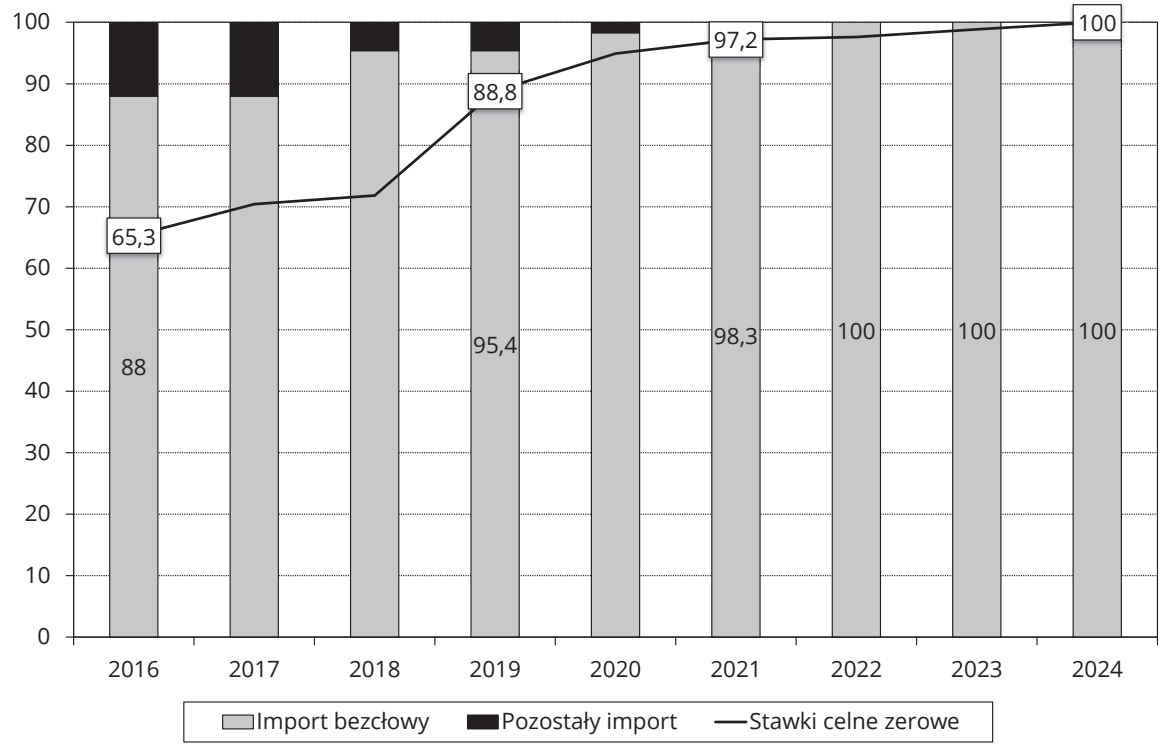

Źródło: WTO, Briefing note: The Expansion of Trade in Information Technology Products (ITA Expansion), 16 December 2015.

stwierdzili, że zarówno eksport, jak i import UE zwiększą się, a w wyniku obniżenia cen nowych produktów objętych ITA i wzrostowi konsumpcji, rozszerzenie wykazu produktów objętych zakresem ITA przyniesie korzyści unijnym przedsiębiorstwom. Stwierdzili oni również, że rozszerzenie ITA będzie korzystne dla konsumentów tych produktów z powodu niższych cen i szerszego asortymentu towarów. Ocenili oni, że łączne korzyści gospodarcze dla UE wynikające ze zniesienia ceł na towary znajdujące się w rozszerzonym wykazie wyniosą około 45 mln euro. Dobrobyt konsumentów zwiększy się o 520 mln euro.

Komisja Europejska oceniła, że ponieważ przywóz i wywóz okazały się znacznie wyższe niż szacowano, można spodziewać się, że skutki gospodarcze będą w rzeczywistości również większe[12]. Gdy ostateczne wyniki negocjacji Porozumienia ITA 2 były już znane, Komisja dokonała własnej wewnętrznej oceny, przedstawiając trzy następujące najważniejsze wnioski:

- ☞ Umową objęty jest wywóz o wartości 74-150 mld euro. Ten duży przedział wynika z częściowego tylko uwzględnienia w wykazie niektórych pozycji taryfowych, co nie pozwoliło na jednoznaczną ocenę tego, jak wiele z takich niepełnych pozycji taryfowych zostanie faktycznie zliberalizowanych.
- ☞ Eksporterzy unijni zaoszczędzą od 0,8 do 2,1 mld euro należności celnych z tytułu dodatkowego przywozu do UE.
- ☞ Ponieważ produkty objęte negocjacjami są podstawowymi dobrami zaopatrzeniowymi w przypadku eksportu UE, można oczekiwać znacznych efektów w łańcuchu wartości. Symulacja modelu równowagi ogólnej wskazuje, że eksport może wzrosnąć o ok. 0,7% do 1,4% wartości bazowej. W odniesieniu do obecnego wywozu towarów z UE odpowiada to kwocie 12–24 mld euro[13].

---

* Dr Ewa Kaliszuk, prof. nadzw. Instytutu Badań Rynku, Konsumpcji i Koniunktur w Warszawie. Email: ewa.kaliszuk@ibrkk.pl

[1] WTO, ITA expansion participants get ready for first tariff cuts, https://www.wto.org/english/news_e/news16_e/ita_20apr16_e.htm

[2] Australia, Kanada, Tajwan, Wspólnota Europejska, Hongkong, Islandia, Indonezja, Japonia, Korea, Norwegia, Singapur, Szwajcaria, Turcja i Stany Zjednoczone.

[3] Decyzja Rady 97/359/WE z a 24 marca 1997 r. dotycząca zniesienia ceł na produkty technologii informacyjnej, DzUrz UE L 155 z 12.6.1997 r.

[4] Polska wynegocjowała indywidualny tok liberalizacji (ustalenia Porozumienia weszły w życie od 1 stycznia 1998 r.). Redukcje stawek celnych na niektóre towary (np. na gotowe maszyny do przetwarzania danych, przyrządy i aparaty do pomiaru lub kontroli przepływu, poziomu, ciśnienia lub parametrów cieczy lub gazów) przesunięto do 2002 r.

[5] E. Kaliszuk, *Liberalizacja handlu międzynarodowego – w poszukiwaniu optimum*, w: Zmiany instytucjonalne i regulacyjne w han-

dlu i finansach międzynarodowych, Vistula. Akademia Finansów i Biznesu, 2015, s. 42-43.

[6] WTO, EC – IT PRODUCTS1 (DS375, 376, 377).

[7] WTO, *ITA expansion participants get ready for first tariff cuts,* op. cit.

[8] Decyzja Rady (UE) 2016/971 z 17 czerwca 2016 r. w sprawie zawarcia, w imieniu Unii Europejskiej, umowy w formie deklaracji w sprawie rozwoju handlu produktami technologii informacyjnej (ITA), DzUrz UE L 161 z 18.6.2016 r.

[9] Rezolucja ustawodawcza Parlamentu Europejskiego z dnia 8 czerwca 2016 r. w sprawie projektu decyzji Rady w sprawie zawarcia, w imieniu Unii Europejskiej, umowy w formie deklaracji w sprawie rozwoju handlu produktami technologii informacyjnej (ITA) (06925/2016 – C8-0141/2016 – 2016/0067(NLE)) (Zgoda), 8.6.2016 r.

[10] Wniosek. Decyzja Rady w sprawie zawarcia, w imieniu Unii Europejskiej, umowy w formie deklaracji, dotyczącej rozwoju handlu produktami technologii informacyjnej (ITA), COM(2016) 122 final, 8.3.2016 r.

[11] M.H. Thelle, E.R. Sunesen, H.N. Jensen, *Expanding the Information Technology Agreement (ITA). Economic And Trade Impacts | Final Report* | October 2010, dostępny pod adresem http://trade.ec.europa.eu/doclib/docs/2011/april/tradoc_147791.pdf.

[12] Wniosek. Decyzja Rady w sprawie zawarcia, w imieniu Unii Europejskiej, umowy w formie deklaracji, dotyczącej rozwoju handlu produktami technologii informacyjnej (ITA), op. cit.

[13] Ibidem.

■

UNIA EUROPEJSKA - KRAJE TRZECIE

HANDEL WEWNĄTRZGAŁĘZIOWY PAŃSTW BAŁKANÓW ZACHODNICH W RELACJACH WZAJEMNYCH ORAZ Z UNIĄ EUROPEJSKĄ

Łukasz Klimczak

Od początku lat 2000. wszystkie państwa Bałkanów Zachodnich[1] (BZ) wstępowały na drogę wiodącą do członkostwa w Unii Europejskiej (UE). Jednym z elementów tego procesu było podpisanie przez nie w grudniu 2006 r. porozumienia CEFTA-2006[2], którego celem była z jednej strony liberalizacja wewnątrzregionalnej wymiany towarowej[3], a z drugiej – pokazanie zdolności państw regionu do współpracy, niezwykle istotnej w kontekście ich przyszłego członkostwa w Unii. Zbliżenie polityczne i gospodarcze przyczyniło się do istotnych zmian w strukturze handlu państw BZ, przy czym znaczną jego część zaczął stanowić handel wewnątrzgałęziowy (IIT)[4].

Celem niniejszego artykułu jest przedstawienie wyników badania , w którym podjęto próbę zweryfikowania trzech hipotez dotyczących handlu wewnątrzgałęziowego państw regionu BZ:

1) handel między państwami Bałkanów Zachodnich a Unią Europejską charakteryzował się wyższym udziałem IIT, niż ich handel wzajemny;
2) jednym z efektów porozumienia CEFTA-2006 był zwiększony udział IIT w wymianie towarowej między jej sygnatariuszami[5];
3) innym efektem porozumienia było upodabnianie się cenowo-jakościowej struktury handlu wewnątrz regionu BZ.

Uzyskane rezultaty pozwoliły na wyciągnięcie wniosków odnośnie wpływu procesów regionalizacji na handel państw w nich uczestniczących.

Handel wewnątrzgałęziowy a poziom rozwoju krajów

Rosnący udział handlu wewnątrzgałęziowego (*intra-industry trade lub two-way trade*) jest jedną z najważniejszych tendencji charakteryzujących współczesną międzynarodową wymianę towarową. Pojęcie handlu wewnątrzgałęziowego odnosi się do równoczesnego eksportu i importu produktów sklasyfikowanych w tej samej gałęzi, odbywających się w tym samym okresie. Produkty te należą zazwyczaj do kategorii dóbr zróżnicowanych i mają wobec siebie najczęściej charakter substytucyjny[6].

Handel wewnątrzgałęziowy jest efektem szeregu zmian zachodzących w gospodarce światowej po stronie podaży i popytu. W pierwszej z tych kategorii zauważyć można takie tendencje, jak zmniejszanie się kosztów transportu, zwiększanie mobilności kapitału, ujednolicanie się cen czynników produkcji, przyspieszanie dyfuzji technologii, różnicowanie się dóbr finalnych[7]. Natomiast po stronie popytu charakterystycznymi tendencjami są ujednolicanie się gustów konsumentów w różnych krajach (tzw. macdonaldyzacja) oraz ich rosnące zamiłowanie do nabywania zróżnicowanych produktów (*love for variety*)[8].

Na gruncie teoretycznym, niemożność wyjaśnienia zaobserwowanego fenomenu handlu wewnątrzgałęziowego przez tradycyjne teorie handlu międzynarodowego doprowadziła do powstania nowej teorii handlu, zakładającej zróżnicowanie produktów oraz efekty skali. Teoria ta stanowiła uzupełnienie modelu Heckschera-Ohlina, który sprawdzał się jako narzędzie w wyjaśnianiu handlu międzygałęziowego, co pokazali E. Helpman i P Krugman[9]. Model tych dwóch autorów uwzględniał zarówno wyposażenie w czynniki produkcji, jak i malejące koszty oraz zróżnicowanie produktów, łącząc obie koncepcje handlu[10].

Rozważaniom teoretycznym towarzyszyła obserwacja zmian charakteru współczesnej wymiany handlowej, której coraz większa część odbywa się między państwami charakteryzującymi się podobnymi strukturami zarówno produkcji,